

SYSTEM FEUDALNY I LENNY

Feudalizm – system społeczno – polityczny, który wykształcił się w IX – XII wieku, rozpowszechniony w średniowiecznej Europie, w którym wykształciła się zależność między panami feudalnymi (system lenny) oraz zależność między chłopem a panem feudalnym (system feudalny).

Feudum – ziemia

Feudał – pan feudalny – właściciel ziemski.

1. System feudalny jest to zależność między chłopem a panem feudalnym.

- a) przyczyny – w państwie Franków w wojsku służyli tylko wolni chłopci, których stać było na zakup wyposażenia (np. broń). Często kilku chłopów składało się na wyposażenie jednego z nich. W zamian za to, że wyruszał on na wyprawę reszta obrabiała jego pole. Z czasem wykształcił się podział pracy: chłopci uprawiali ziemię, rycerz ochraniał ich i walczył w ich obronie. Ziemia stała się własnością rycerza, a chłopci zaczęli ją od niego dzierżawić.
- b) **system feudalny polegał na** tym, że rycerz (właściciel ziemi = feudał) dzierżawił ziemię chłopom i się nimi opiekował. Chłopci w zamian za to byli zobowiązani do uiszczania renty feudalnej czyli opłaty. Znany **trzy formy renty feudalnej**:
- **danina** – renta naturalna – chłop płacił zbożem, zwierzętami itp.
 - **pańszczyzna** – renta odrobkowa – chłop w zamian za ziemię pracował na ziemi feudała. Wysokość pańszczyzny zmieniała się. Początkowo przepracowywano kilka dni w roku, pod koniec średniowiecza, kilka dni w tygodniu.
 - **czynsz** – opłata w pieniądzu za czasowe lub wieczyste użytkowanie ziemi
- Oprócz renty feudalnej chłop był zobowiązany do płacenia podatku Kościołowi (dziesięciny), który wynosił 1/10 część zbiorów.

Panem feudalnym mógł być tak człowiek świecki jak i duchowny. Dlatego też istniały **dwie formy własności feudalnej**:

- (1) **beneficjum** – nadanie ziemi panom świeckim; beneficja były przypisane do danego urzędu jako wynagrodzenie.
- (2) **prekaria** – nadanie ziemi kościelnej w użytkowanie osobie świeckiej (np. chłopu) w zamian za czynsz lub pańszczyznę.
- c) znaczenie systemu feudalnego było olbrzymie. Spowodował on znaczną hierarchizację społeczeństwa. Poddanymi króla nie byli już tylko wolni mężczyźni (kmięcie). Wykształciła się drabina feudalna, u podstaw której leżała praca chłopca na rzecz feudała. To feudałowie dostępowali wszystkich zaszczytów, pełnili urzędy. Z czasem wolność chłopca została tak ograniczona, że nie mógł on nawet opuścić ziemi, a władzę sądową nad nim przejął feudał.

2. System lenny jest to zależność osobista między panami feudalnymi.

- a) przyczyny wykształcenia – duże znaczenie w państwie Franków zaczęli uzyskiwać rycerze i duchowni, których władca obdarowywał dobrami ziemskimi by ich wyróżnić lub wynagrodzić. Nadanie ziemi było formą nagrody lub zapłatą za pełnienie określonych funkcji, urzędów. Z biegiem lat pozycja feudałów w państwie stała się bardzo zróżnicowana. Ciągłe wojny, wewnętrzne niepokoje sprawiały, iż szukano sposobów by się zabezpieczyć. Skutkiem było właśnie zawieranie sojuszy między feudałami, z których potężniejszy stawał się **seniorem**, a słabszy **wasalem**.
- b) **system lenny polegał na** tym, że senior brał pod opiekę słabszego wasala, który składał mu hołd lenny. Podczas hołdu wasal przysięgał seniorowi wierność, pomoc wojskową i służenie radą. W zamian za hołd senior brał w opiekę wasala i nadawał mu majątek zwany lennem (lenno = ziemia). Początkowo umowa była kilkuletnia, później dożywotnia.

Hołd lenny składał się z dwóch części:

- (1) **komendacja** – pierwsza część ceremonii hołdu lennego, podczas której wasal składał seniorowi przysięgę wierności (złożone ręce, które wasal wkładał w dłonie seniora, miały symbolizować poddanie się wasala władzy seniora).
- (2) **inwestytura** – ceremonia uroczystego nadania lenna (ziemi) przez seniora wasalowi. Symbolem darowanego lenna była włócznia, chorągiew (lennik świecki) lub pierścień, pastorał (lennik duchowny).

Powinności lennika to służba rycerska, służenie radą i wierność.

Obowiązki lennika (wasala):

- **auxilium** – pomoc zbrojna
- **consilium** – rada – obowiązek przebywania na dworze seniora, zasiadanie w jego radzie i brania udziału w jego sądach.
- wasal nie mógł w żaden sposób szkodzić interesom seniora

Powinności seniora to otoczenie opieką swoich lenników i nadanie lenna.

Senior mógł ukarać swojego lennika, nawet odebrać mu lenno gdy ten dopuścił się wiarołomstwa (**felonia**). Decyzja ta musiała zostać zatwierdzona przez **sąd parów**.

c) **drabina lenna** – schemat – system zależności lennych między feudałami.

W zależności od zamożności i potęgi każdy senior mógł mieć kilku lub kilkunastu wasali, którzy razem z seniorem tworzyli tzw. grupę lenną. Członkowie tej samej grupy lennej nazywani byli **parami** (*pares*).

Grupy lenne wiązały się ze sobą poprzez seniora, który sam mógł być czyimś wasalem lub przez wasala, który mógł być seniorem dla innych feudałów. W ten sposób powstał cały system zależności lennych – społeczeństwo feudalne było zhierarchizowane.

Na czele drabiny stał **suzeren = król**, któremu podlegali wasale królewscy (najwyżsi urzędnicy i dostojnicy państwowi – książęta, hrabiowie, margrabiowie, biskupi), a na samym dole wasale niższego rzędu.

Dwa typy więzi feudalnych

(1) We Francji wykształciła się zasada, że „wasal mego wasala nie jest moim wasalem” co doprowadziło do walk wewnętrznych i anarchii.

(2) W Anglii istniała zasada, że „wasal mego wasala jest moim wasalem” - pełnię władzy w państwie miał więc najwyższy senior czyli król.

d) **wykształcenie się własności prywatnej** – król mógł nakładać na ziemię immunitet, który sprawiał że ziemia stawała się prywatną własnością feudała. **Immunitet** – przywilej, nadawany przez władcę feudałowi, który zwalniał jego ziemię, w całości lub części, od świadczeń na rzecz państwa (immunitet ekonomiczny) bądź wyłączał daną ziemię spod władzy sądowej (jurysdykcji) monarchy (immunitet sądowy) – z chwilą wieczystego nadania immunitetu ziemi stawały się praktycznie prywatną własnością feudała.